

Osmanlıda İbadethanelerde Gerçekleşen Hırsızlıklar ve Cezai Yaptırımlara Örnekler

Examples of Thefts and Criminal Sanctions in Places of Worship in The Ottoman Empire

Songül ÇOLAK

Prof. Dr., Samsun Üniversitesi, Tarih Bölümü,
Samsun, Türkiye.

E-mail: songul.colak@samsun.edu.

Kübra KABAKCIOĞLU SEĞMEN

Doktorant, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Tarih
Bölümü, Türkiye, Samsun,
E-mail: kubrakabakcioglu446@gmail.com

Geliş Tarihi/Received: 21.11.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 12.2.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Songül ÇOLAK
songul.colak@samsun.edu.tr

Atrf /Cite this article:

Çolak, S., & Kabakçioğlu, K. (2023).
Osmanlıda İbadethanelerde Gerçekleşen
Hırsızlıklar ve Cezai Yaptırımlara Örnekler.
ETÜT Dergisi, 8, 1-11.

This article checked by

Content of this journal is licensed under a
Creative Commons Attribution-
Noncommercial 4.0 International License.

Öz

Başkasına ait olan bir malın, mülkün, sahibinin rızası ve bilgisi dışında, meşru olmayan yollarla elde edilmesi hırsızlıktır ve kanunen cezai yaptırım gerektiren bir fiildir. Cezai yaptırımlar ise suçun işleniş şekli, zamanı, çalınan eşyanın türü gibi pek çok faktörle yakından ilişkilidir. Hırsızlık suçu çoğunlukla özel mülke, şahsi mallara yönelik gerçekleştirildiği gibi bazen de kamu mallarına yönelik işlenirdi.

Çalışmada 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti içerisinde görülen hırsızlık suçunun kutsal mekânlara yönelik olan ayağı ele alınmıştır. Bu bağlamda farklı dinlere (Müslümanlık, Hristiyanlık, Yahudilik) mensup ibadethanelerden camii, kilise ve havralardan çalınan eşyalar, suç ve suçlunun takibi meselesi Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nden (BOA) temin edilen belgelere dayanılarak örnek olaylar üzerinden incelenmiştir. İncelemede camilerden, seccade, kurşun, avize, saat, lihye-i saadet çekmecesini gibi eşyaların; kiliseden İncil, çan, şamdan, ruhban kıyafeti; havradan ise gümüş parçalar ve nakit paraların çalındığı görülmüştür. Faillere uygulanan cezalar ise suçu tanımlayan pek çok faktöre bağlı olarak belirlenmiş, bu durum çalışmanın akışı içerisinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Hırsızlık, Camii, Kilise, Havra

Abstract

It is an illegitimate act of acquiring property belonging to someone else, without the owner's consent or knowledge, and is subject to legal penalties. Criminal sanctions can be explained by many factors such as the method of the crime, its time, and the type of stolen goods. The crime of theft was committed against many private and personal property, and sometimes against public property.

In the study, the crime used in the Ottoman Empire in the late 19th and early 20th centuries was taken into consideration. In this context, items stolen from places of worship of members of different religions (Muslim, Christianity, Judaism), mosques, churches and synagogues, crimes and criminals are tracked through case studies obtained from the Presidential State Archives Directorate Ottoman Archive (BOA). In the examination, accessories from the mosques such as prayer rugs, lead, chandelier, clock, lihye-I felicity darwer; Bible, bell, candlestick, clergy clothes from the church; it is seen that silver pieces and cash were stolen from the synagogue. The penalties for failure were determined depending on many factors of the crime and were evaluated within the scope of this situation analysis.

Keywords: Ottoman State, Theft, Mosque, Church, Synagogue

Giriş

Hırsızlık, Osmanlı belgelerinde geçen haliyle “*sirkat*”, Arapça kökenli bir kelimedir. Başkasına ait olan bir şeyin habersizce ve gizlice alınmasını ifade eder (Devellioğlu, 2011: 1116). Eski Türkçe’de bu eylemin karşılığı “*ugrulama*”dır (Bardakoğlu, 1998: 385). Kutsal kitaplarda bu suçun işlenmesi men edilmiş, işleyenlere ağır cezalar ön görülmüştür. Mesela -uygulanması belli şartlara bağlı olmakla beraber- Kur’an’da geçen: *Hırsızlık eden erkek ve hırsızlık eden kadının yaptıklarına karşılık bir ceza, Allah’tan bir ibret olarak ellerini kesin. Allah güçlüdür, hikmet sahibidir* (Maide süresi V/38) ifadesi net bir şekilde hırsızlığı yasaklarken, İncil’de; *Hırsızlık yapmadan, tümüyle güvenilir olduklarını gösterebilir. Böylece kurtaracağımız Tanrı’yla ilgili öğretiyi her yönden çekici kılsınlar* (Titus 2/10) denilerek suç öğütü engellenmeye çalışılmıştır. Tevrat’a bakıldığında söz konusu suçun bedelinin işleyen açısından daha ağır olduğu söylenebilir. Şöyle ki; *Bir adam öküz ya da davar çalıp boğazlar ya da satarsa, bir öküz karşılık beş öküz, bir koyuna karşılık dört koyun ödeyecektir* (Çıkış 22/ 1) hükmü hırsızlara verilen cezanın çalınan malın misliyle ödetilmesini, *Hırsız çaldığının karşılığını kesinlikle ödemelidir. Hiçbir şeyi yoksa hırsızlık yaptığı için köle olarak satılacaktır* (Çıkış 22/3) hükmü ise suçlunun malı yoksa köle olarak satılmasını vurgulamaktadır. Talmud hukukuna göre ise hırsızlık olayı Şabat (Cumartesi) günü gerçekleşmiş ise suçluya ölüm cezası verilmesi dahi söz konusu olabilmektedir (Bardakoğlu, 1998: 384).

Kutsal kitaplarda yasaklanan bu fiilin her coğrafyada, her toplumda ve her çağda varlığını devam ettirdiğine şüphe yoktur. Fakat bu suçun, insanların ibadet etmek, manen doyuma ulaşmak ve toplumsal birliktelik için gittikleri, kendilerini güvende ve korunaklı hissettikleri mabetlerde gerçekleşmiş olması düşündürücüdür. Öte yandan kutsal kitaplardaki hırsızlığı yasaklayan hükümler göz önünde bulundurulduğunda ibadethanelere yönelik *sirkatin* ağır cezai yaptırım gerektirdiği fikri akla gelmektedir. Bununla beraber Üçok’un belirttiği gibi: *Çalınan malın bir başkasının malı olması, hırsızlık suçunun en önemli unsurlarından biri olduğu için çalınan malda hırsızın en küçük bir payı bile olsa işlenmiş olan eylem hırsızlık sayılmaz. Bunun için henüz paylaşılmamış ganimet veya devlete ait olan malları çalmak Hadd cezası ile cezalandırılmazlar...* di (Üçok, 1947: 143).

Belgelerde incelenen hırsızlık olayları doğrudan Osmanlı Devleti’ndeki müslim ve gayrimüslim vatandaşları ilgilendirmektedir. Bu açıdan bakıldığında Osmanlı Devleti’ndeki gayrimüslimlerin özel hukuka giren -evlenme, boşanma ve miras gibi- durumlarda kendi cemaat kurallarına uyma serbestliğine sahip olduklarını, kamu düzenini ilgilendiren hususlarda ise devletin belirlediği kurallara uymakla yükümlü bulduklarını göz ardı etmemek gerekir (Konan, 2015: 180).

Esasında Osmanlı Devleti’nde hırsızlığa ve verilen cezalara yönelik kaleme alınmış akademik çalışmalar mevcuttur. Bunlardan bir tanesi Ömer Menekşe tarafından 1998’de yapılan; *XVII. ve XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Hırsızlık Suçu ve Cezası* başlıklı doktora tezidir. Yine Ahmet Erdoğan’ın 2019 tarihli *Suç ve Ceza: Osmanlı Toplumunda Bireysel Suçlar ve Cezalar (1559-1609)* başlıklı doktora çalışması da dikkate değerdir. Bu çalışmalarda suçun tanımı, suçu oluşturan unsurlar, hırsızlığın tarihçesi, İslam hukuku açısından hırsızlık ve cezasının kapsamı, Osmanlıda genel hatlarıyla suçlar ele alınıp yorumlanmıştır.

Bu makalede ise Osmanlıda genel suçlardan sayılan hırsızlığın ibadethaneler özelinde ele alınması ve suçun işlenmesiyle ortaya çıkan durumun örnekler üzerinden değerlendirilmesi hedeflenmiştir. 19. yüzyıl sonlarında ve 20. yüzyıl başlarında Osmanlı Devleti’nde yer alan ibadethanelerden camiye, kiliseye ve havraya yönelik yapılan hırsızlık eylemleri, verilen cezalar Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi’nden (BOA) elde edilen örnek olaylar üzerinden irdelenmiştir.

1. Dini Mekânlardan Çalınan Eşyalar ve Verilen Cezalar

1.1. Camilerde Hırsızlık

Bütün ibadethaneler mensupları için manen huzur duyulan, mistik havası olan, dokunulmaması ve korunulması gereken ayrıcalıklı, sosyalleşme yerleridir. Müslümanlar için bu misyonun merkezi camiler ve mescitlerdir.

Daha önceden de belirtildiği üzere Müslümanların kutsal kitabı Kur’an-ı Kerim’de *Maide sûresinin V/38’inci* ayetinde kadın ve erkeklerden hırsızlık yapanların ellerinin kesilmesi yani hadd cezası uygulanması emredilmektedir. Kur’an’ın bu kesin hükmü ile bütün hırsızlıkların hadd ile cezalandırılması beklense de, gündelik yaşam içerisinde vuku bulan herhangi bir hırsızlık olayının cezalandırılması bir malın koruma altında olup olmadığını belirten *hurz* kavramıyla doğrudan alakalı olmuştur. Bu kavram malı koruma veya saklamaya yarayan ev, dükkân, kasa gibi kapalı mekânları ifade etse de esasında mescid, yol ve resmi daireler gibi umuma açık yerleri de kapsamaktaydı. Fiilin camii gibi kamuya ait bir alana yönelik işlenmesi, failinde temelde bu mal üzerinde hakkının olması ve hırsızlık esnasında olay yerinin korunuyor olup olmaması, bekçinin varlığı ya da

yokluğu verilecek cezayı etkilemiştir. Bununla beraber mezhepler ve âlimler arasında da hürz kavramının yorumlanmasında farklılıklar olduğunu da belirtmek gerekir (Bardakoğlu, 1998: 388-389)¹.

Araştırmayla alakalı olarak Osmanlı Devleti'nde camii ve caminin bir parçası olan medrese, muvakkithane gibi kamuya ait yerlerden gümüş avize, ayakkabı, saat, kurşun ve halı seccade gibi nesnelere çalındığı belgelere yansımıştır. Çalışmanın merkezini 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında ibadethanelere yönelik hırsızlıklar oluşturmakla beraber, 18. yüzyılda da bu minvalde hırsızlık olaylarının yaşandığı görülmektedir. Bu konuda Laleli Camisinde gerçekleşen hırsızlık örnek olarak gösterilebilir. Bizzat Sultan III. Mustafa tarafından Laleli'de yaptırılan (1760-1764) bir camide (Çobanoğlu, 2003: 86)² vuku bulan olayda çalınan eşyanın niteliği ve verilen ceza dikkat çekicidir. Olay, söz konusu camiden gümüş bir avizenin çalınmasını içermektedir. Anlaşıldığına göre suça teşebbüs eden şahıs Derviş Ahmet isimli bir dilencidir ve belgede bu kişinin *seele* (dilenci) zümresinden³ (Uludağ, 1994: 300) olduğu belirtilmektedir.

Şöyle ki söz konusu şahıs, III. Mustafa camisindeki büyük gümüş bir avizeyi yerinden kırıp çalmaya çalışırken İsmail adlı camii hizmetlisi (*kayyum*) tarafından görülmüş, bu hizmetlinin üzerine bıçakla saldırmış ve darp etmiştir. Olay büyüyünce diğer hizmetliler yetişip, suçlu Derviş Ahmet'i yakalayarak cezalandırılmak üzere Ağa Kapısı'na göndermiştir. Anlaşıldığına göre hırsız Derviş, verilecek cezadan paçayı kurtarmak için akli ehliyetinin olmadığını yani deli olduğunu gösteren tavırlar sergilemiş; ancak cezadan kurtulamamıştır. Hırsıza evvela kürek cezasının verilmesi öngörülmüş ve uygun olup olmadığı dönemin hükümdarı III. Selim'e sorulmuştur. Evrakın başına düşülen: *Kaymakam paşa o sariki Laleli çarşusuna asın ibret-i âlem için yazılı şerhten III. Selim'in verilen cezayı hafif bulduğu ve idam cezasını emrettiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Sultan'ın emri gereğince suçlu öldürülmüştür. Çalınmaya teşebbüs edilen avizenin akıbetine bakıldığında; olay esnasında hasar gören bu eşyanın yerine konulmak üzere tamire havale olunmasına karar verilmiştir* (BOA. Hat. 267-15527).

Yukarıda izah edilen bu örnek İstanbul'da yaşandı. Fakat İstanbul dışında da bu türden hırsızlık olaylarının vuku bulduğu görülmektedir. Bu bağlamda bir örnek Yalvaç'ta gerçekleşen hadiseyi içermektedir. Belgeye yansıdığı haliyle Gelegermi köyünden olan Büberci Ali isimli şahıs Çarfasaray(?) köyü camisinin içinden 400 guruş değerinde olduğu belirtilen beş adet kilimi habersizce almıştır. Fakat yine belgeden anlaşıldığına göre bu şahıs sadece camii hırsızlığı yapmakla kalmamış hanelere girerek muhtelif eşyalar da çalmıştı. Hatta köy sakinlerinden bazılarının gündüz vakti hayvanlarını dahi kaçırmıştı. Sorgulaması esnasında suçunu itiraf eden Büberci Ali'nin hırsızlıklarını nasıl icra ettiğinin izleri de sürülebilmektedir. Buna göre hırsız Ali, Çeltik köylü Kuşaklıoğlu Mehmet'in evine gece vakti pencereden girerek bir miktar akçe ve eşya bulunan sandığı almıştır. Bu işi yalnız yapmadığını dile getirerek Ahmet ve Bekir adlı arkadaşlarının isimlerini vermiştir. Fakat Ahmet beraat etmiş, Bekir ise eceliyle vefat ettiğinden dahli olup olmadığı anlaşılamamıştır. Hem camiden kilim çalarak kamuya yönelik suç işleyen ve hem de özel mülkiyete musallat olan Büberci Ali yargılanmış;

Kânûn-ı cezânın iki yüz yirminci maddesinde kapalı ve dîvâr ile mahdûd olan mahallerin duvarını delerek veya nerdüban ile aşarak veya alet-i mahsûsa ile kapısını açarak hırsızlık edenler muvakkaten küreğe konulur

hükmünce, 16 Ocak 1866 tarihinden itibaren dört seneliğine bulunduğu yerde küreğe konulmasına ve eşyaların sahiplerine iade edilmesine karar verilmiştir (BOA. MVL. 735-31).

Kararda görüldüğü üzere Büberci Ali geçici olarak kürek cezası almıştır. Cezasının geçici olması 1858 ceza kanunnamesine göre anlaşılabilir bir durumdur. Nitekim bu kanunnameye göre (md. 217-230) olayın gece vakti işlenmesi, hırsızların iki veya daha fazla olması, içlerinden en az birisinin silahlı bulunması, evin herhangi bir yerinin duvarının yıkılarak, merdivenle veya kapının bir âletle açılarak girilmesi, kötü muamelede bulunulması ve silah gösterilmesi gibi beş hal en ağır hırsızlık suçu sayılmakta ve cezası müebbet kürek olarak belirlenmekteydi. Bu şartlarda olmayan hırsızlıklara ise ağırlığına göre muvakkat kürek, çeşitli hapis ve para cezaları öngörülmekteydi (Akgündüz, 2016: 11). İncelenen olayda bu beş halin gerçekleşmediği, mesela hayvaların gündüz vakti çalındığı ve silahın olmadığı anlaşılmaktadır.

¹İmam Malik, hırsızlık suçu ister özel meskende isterse hazine gibi umumi bir yerde işlenmiş olsun, eğer bu mekânlar koruma altında (hürz) ise faile hadd cezası uygulanması gerektiği görüşündedir. Ebû Hanîfi ise mescidin ancak bekçiyle hürz haline geldiği, günlük kullanılan eşyanın çalınması durumunda hırsıza kural olarak hadd cezasının verilemeyeceği, bekçi bulunduğu halde hırsızlık olmuşsa ancak o zaman hadd uygulanabileceğini belirtmiştir (Bardakoğlu, 1998: 389).

²Bu yapı Sultan III. Mustafa tarafından (1760-1764) yılları arasında yaptırılan külliye camii, imaret, çarşı, dükkânlar, çeşmeler, sebil, türbe, medrese, han ve mumhânenen oluşmaktadır. Muvakkithâne buraya sonradan ilâve edilmiştir (Çobanoğlu, 2003: 86).

³Dilencilik bir meslek, dilenmek de bir geçim yolu olarak kabul edilmemekle beraber başlangıçtan beri İslâm toplumunda çeşitli sebeplerle dilenenler ve bu yolla geçimlerini sağlayan zümreler olduğu görülmüştür (Uludağ, 1994: 300).

Konuyla alakalı diğer bir örneği -günümüzde de yaygın olan- camii cemaatinin ayakkabılarının çalınması oluşturmaktadır. Belgeye göre Beyrut'ta Asur Mahallesi'nde ismi verilmeyen bir camiden ayakkabı çalınmıştır. Kovuşturma neticesinde olayın 12 Ekim 1912 tarihinde Hamaslı Ali denilen bir şahıs tarafından gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Beyrut Divan-ı Harp Örfi'si, camiden ayakkabı çalan Hamaslı Ali ile alakalı olarak Dâhiliye Nezareti'ne gönderdiği yazısında -kanununun 230. Maddesi (Gökçen, 1989: 157)⁴ gereğince -altı (6) aylık hapis cezası öngörmüştür. Merkezden gelen yazıda bu kararın onandığı ve tasdik edildiği; ...*Kanûn-ı cezânın iki yüz otuzuncu maddesi mûcibince altı mah müddetle hapsine dâir Beyrut Divân-ı Harb-i Örfisince verilmiş karar tasdik edilmiştir. İş bu irâde-i seniyyenin icrâ'sına Harbiye Nezâreti me'mûrdur. Fi 10 Şevvâl [1]330 ve Fi 9 Cemâzî-yel-âhir [1]328 ifadesinde görülmektedir* (BOA. DH. H. 21-79).

Belgelerde dikkat çeken bir diğer hırsızlık çeşidini Üsküdar Yeni Cami'nde 5 Temmuz 1867 tarihinde gece vakti üç kilimin, Mushaf'ın ve lihye-i saadet çekmecesinin (Bozkurt, 2009: 2)⁵ çalınması oluşturmaktadır. Olayın faili Safranbolulu Rençber İsmail adlı bir şahıstır. Araştırma neticesinde yakalanan İsmail, suçunu itiraf etmiş, ...*camii şerîf-i mezkûrun temür parmaklığı olmayan penceresinden leylen girüb...* eşyaları çaldığını kabullenmiştir. Hırsız İsmail suçu yalnız işlemediğini bir köşkte bekçilik yapan Kastamonulu Hasan adlı arkadaşından yardım aldığını, hatta çaldıkları eşyaları köşkün bir duvarına sakladıklarını belirtmiştir. Olay adliyeye intikal ettiğinde ise zanlı İsmail ilk sorgusunda söylediklerini, ...*hîn-i derdestinde kendisi darb edildiği cihetle keyfiyeti kerhen îkrar ve ifâde de bulunmuş[tum]...* diyerek reddetmiş, darp edildiğine ve baskı altında yalan söylemek zorunda kaldığına vurgu yapmıştır.

Oysa ki başka tanıklarca da zanlı İsmail'in saat sekiz civarında olay yerinde görüldüğü bildirilmişti. Başka seçeneği kalmayan İsmail'in durumu kabullenmesi ve eşyaları sakladığı yeri ifşa etmesi ile suçu sabit kılınmıştı. Neticede ...*kânûnnâme-i hümayûnunun iki yüz yirmi ikinci maddesi...* uyarınca cezalandırılmıştır (BOA. MVL. 1039-17).

Buna benzer bir suçun 24 Şubat 1890 tarihinde Orta köy, Kılıç Ali Paşa ve Karabaş camilerinde işlendiği görülmektedir. Bu defa çalınanlar oldukça kıymetli eşyalardır. Lihye-i saadetler ve Hafız Osman hattıyla yazılı bir Mushaf'tır. Olay esnasında caminin hizmetlilerinin görevlerinin başında bulunmadıkları görüldüğü gibi, belgede geçen: *cevâmi'-i şerîfeyi bir takım çoluk çocuğa ve nâ-ehl adamlara bırakmalarından* ifadesinden buranın daimi bir şekilde korunaklı olmadığı tedbirsiz davranıldığı anlaşılmaktadır. Camilerin hademeleri vazifeleri başında bulunmadıklarından ve camileri bir takım çoluk çocuğa ve ehil olmayan adamlara bıraktıklarından hırsızlık meydana gelmişti. Bundan dolayı kaybolan Mushaf ve lihye-i saadetlerin derhal buldurulması; ...*mütecasirleri haklarında muâmele-i lâzimenin icrâsı...* yani cesaret edenlerin haklarında gereğinin yapılması öngörülmüştür (BOA. İ.DH. 1170-91481). İsmi verilmeyen suçlunun yakalanıp yakalanmadığı bilinmiyor; ancak çalınan malların bulundurulduğu, işlerinin başından ayrılarak bu işe sebebiyet veren camii görevlilerinin uyarıldıkları, sıkı sıkıya tenbihlendikleri ve azarlandıkları anlaşılmaktadır.

Müslümanlar için namazın demirbaşı sayılan seccadelerin hırsızlık kapsamı dışında kaldığını düşünmek imkânsızdır. Nitekim seccadelerin çalınmasıyla alakalı belgelere yansıyan pek çok vaka olmakla beraber dikkat çeken İstanbul Koska'da, Hekim Çelebi Camii'nde yaşanan olaydır (BOA. Z.B. 336-126). Öncelikle burada çalınan üç seccadeden bir tanesi elvan denilen renkli kıymetli cinstendir ve çalan kişide Aleksan veled-i Musak Beşe adlı bir şahıstır. Belgeye göre 17 Aralık 1908 tarihinde caminin müezzini Osman Efendi, Musak Beşe'yi kaybolan seccadelerden elvan seccadeyi bedestende satmakta iken yakalamış, fail seccadenin şahsına ait olduğunu söylemişse de suçu sabit görülerek tutuklanmıştır.

Bunun gibi Şehzadebaşı'nda 30 Mayıs 1907'de Hoşkadem Camii'nin kabristan kapısı sökülerek içeriye girilmiş, iki adet sarı, bir adet kırmızı toplamda üç adet çiçekli seccade çalınmıştır (BOA. Z.B. 26-50)⁶.

Keza Acı Hamam'da Hoca Rüstem Camii'nde buna benzer hırsızlık yaşanmıştır. Bu defa camii müezzini Niyazi Efendi'nin kardeşi ve aynı zamanda çalışanı olan Fehmi Efendi, bir adet seccade çalarak bedestende satmış, pişman olarak tekrar geri satın almış ve kaçmıştır. Bütün bu olanları kardeşi müezzini Niyazi Efendiye ağzından

⁴Dönemin ceza kanunnamesinin 230. maddesinde, 216 ve 229. maddeler arasında düzenlenen hırsızlık ve yankesicilik gibi hırsızlık suçlarını işleyen kişilere üç aydan bir yıla kadar hapis cezasının verilmesi öngörülmüştür (Gökçen, 1989: 157).

⁵Hz. Muhammed'in saç ve sakalından günümüze ulaşan telleri İstanbul Topkapı Sarayı Müzesi Mukaddes Emanetler Dairesi ile dünyanın çeşitli yerlerindeki camii ve evlerde "lihye-i saadet, lihye-i şerif, sakal-ı şerif" adı altında muhafaza edilmektedir. (Bozkurt, 2009: 2)

⁶Belgede Sivas Valisi olarak geçen Reşid Paşa'nın konağını gece vakti Erzurumlu Ahmed b. Kurban açmaya çalışırken fark edilmiş, yakalanacakken firar etmiştir. Fakat sonrasında daha önceden hırsızlıktan sabıkası bulunan bu şahsın birkaç gün öncesinde Hoşkadem Camii'nden çalınan seccadelerin faili olduğu düşünülmüştür. Bekçilerce yakalanan Erzurumlu Ahmed b. Kurban'ın ikametgâhi içinde araştırma yapılmış ve eşinin desteğiyle yakalanmıştır (BOA. Z.B. 26-50).

kaçırmasıyla olay aydınlanmış, seccade yerine konulmuştur (BOA. Z.B. 336-119)⁷.

Belgelerde dikkat çeken bir diğer hırsızlık çeşidini caminin parçası olan medreselerin kubbelerinden çalınan kurşun oluşturmaktadır. Kurşun, 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde altından ve gümüşten sonra gelen değerli bir madendi (Tızlak, 1997: 710)⁸. Değerine binaen hanların, camii içerisinde bulunan medreselerin çatılarında yer alan kurşunlar, hırsızların hedefi olmuştur. Mesela; İstanbul'da Yazmacı esnafından Yeniköylü Mihail, 31 Ekim 1860 tarihinde Vali'de Hanının üstünden kurşun çalmış, suçunu kabul etmiş, -"Kanûn-ı Cedîdin 230. maddesince"- üç ay hapsine karar verilmiştir (BOA. MVL. 841-96). Yine 13 Mayıs 1908 tarihinde İstanbul'da harap halde bulunan, İbrahim Paşa medresesinin kubbesi ismi meçhul bir şahıs tarafından sökülüştür (BOA. ZB. 336-20).

Kurşun hırsızlığına sıkça maruz kalan bir mekânın da Nuruosmaniye Camii alanında bulunan medrese ve diğer yapılar olduğu görülmektedir. Belgeden, bunun temel sebebinin binalardaki bakımsızlık ve tedbirsizlik olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki 22 Temmuz 1905 tarihinde Nuruosmaniye komiserliğinden bildirilen yazıda daha önce yaşanan olaylara binaen gerekli tedbirlerin alınması ve tamirlerin yapılması istenmektedir. Yine yazıdan anlaşıldığına göre camii içerisinde bulunan medrese ve imaretin üzerine kolaylıkla çıkılabilmekte, suyuolcuları için ayrılan merdivenden hatta dışardan kireçhane tarafında yer alan alçak bir duvardan hırsızlara davetiye çıkarır gibi geçilebilmekteydi. Böyle bir durumda söz konusu yerlerde kurşun çalınmasının ardı arkası kesilemeyeceğinden merdivenin kaldırılması ve kireçhane tarafındaki duvarın tamir edilerek, imaret ve medrese kurşunlarının korunması talep edilmiştir (BOA. ZB. 66-82).

Yukarıda, camide işlenen hırsızlıklara ilişkin yapılan örneklemeler dışında muvakkithanelerden saat çalınması gibi ilginç sayılabilecek olaylar da yaşanmıştır. Mesela; 12 Temmuz 1865 yılında Ayasofya Camii'nin muvakkithanesi'nden bir takım saatler çalınmıştır. Belgeye göre, askeriye mensup ve Balıkesirli olduğu anlaşılan Mehmet adlı şahıs tutuklanmış, askeri kanununa uygun bir cezaya çaptırılmıştır (BOA. MVL. 867-5).

Camiye yönelik daha büyük çaplı bir soygunun Kayseri'de 16 Mayıs 1879 tarihinde gerçekleştiği görülüyor. Belgeye yansıdığı haliyle Cami-i Kebir diye adlandırılan büyük bir caminin muvakkithanesi'nden 50 kadar saat ve ne olduğu belirtilmeyen bir takım eşya çalınmış, olayın aydınlatılması için Muvakkit Mehmet Efendi büyük çaba sarf etmiştir. Nitekim merkeze çektiği pek çok telgrafnamede hırsızların bulunamamasından sitayişle bahsetmiş, *hükümetin idaresizliğinden meydana çıkarmadıklarına sızlanmağa mecbûrum* (BOA. ŞD. 1335-29) diyerek üzüntüsünü dile getirmiştir. Muvakkit Mehmet Efendi'nin suçlunun bulunması konusundaki hassasiyetini ve ısrarını, töhmet altında bulunmaktan kurtulmak istemesiyle açıklamak mümkündür. Başka bir ifadeyle Mehmet Efendi hem toplumsal hem hukuki bir baskıya maruz kalmaktan çekinmiştir.

1.2. Kiliselerde Hırsızlık

Arşivde yer alan belgelerden Osmanlı'daki Gayrimüslim halklardan Hristiyanların ibadetgâhı olan kiliselere yönelik hırsızlık suçlarının izleri sürülebilir.

Elazığ'ın, Maden kasabasında, Ermeni kilisesinde gerçekleşen bir hırsızlık olayı Müslüman ve Hristiyan tebayı karşı karşıya getirmesi hasebiyle dikkat çekicidir. 28 Aralık 1895 tarihinde kilisede çan çalınmasını istemeyen azatlı redif askerler kilise yönetimine önce sözlü tehditte bulunmuşlar, ardından çanı bulunduğu yerden kaçırmışlardır. Esasında kilisede çan çalınmasına rediflerin neden karşı çıktığının sebebinin Islahat ve Tanzimat Fermanıyla beraber genişletilen gayrimüslim hakları çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Nitekim 19. yüzyıla kadar kilise, havra ve manastırların yeniden inşası ve tamiri; çan çalma gibi konularda çeşitli kısıtlamalara tabi olan gayrimüslim halk, yeni haklar elde etmişlerdi. Bu hakların Müslümanlarca kabullenilmesinin kolay olmayacağı şüphesizdir. Özellikle çan ve tahta çalmak (BOA. A.} MKT. DV. 35-15)⁹ gibi dini ritüellerin harekete geçirilmesine alışmak ve şahit olmak Müslümanlar için zor olacaktır. Kaldı ki belgede geçen: *..mezkr çan sirkat olunub âsâyişin yeniden ihlâl edilmek istenildiği istihbâr edilmekle* ifadesinden taraflar arasında asayişin bozulmasından endişe edildiği, *...bulunan süvâri 'asker-i şâhânedan otuz neferin mülâzım mâ'iyetiyle seri'an Maden'e gönderildiği ma'rûzdur* ibaresinden de böyle bir ihtimale karşı tedbir alındığı anlaşılmaktadır. Suçluların takibinden ziyade probleme geniş kapsamlı yaklaşan Osmanlı yönetimi meseleyi redif askerlerinin: *...ahâliyi-i mahalle ile lüzûmundan ziyâde ihtilâtle, yerli hükümüne girmeleri gibi...* sakıncalarda, yani buldukları yerde halkla fazla iç içe olmalarında

⁷Hırsızlık suçunun meydana gelmesinden dört gün sonra biraderi Fehmi kendisine istemsizce hatasını itiraf etmiş, seccadeyi bedestende sattığını ve aldığı miktarı itiraf etmiş, 19 Mayıs 1909 tarihinde adliyeye sevk edilmiştir (BOA. Z.B. 336-119).

⁸Askeri alanda top dökümünün ana malzemesi olarak kullanılırken, sivil alanda da çatı kaplamanın sağlam bir malzemesi olarak görülmüştür (Tızlak, 1997: 710).

⁹Mesela Divriği Kazasına bağlı bir köyde 18 Ocak 1848 tarihinde kiliselerde tahta çalan Hristiyanlar, bu ayinlerini camiye yakın yerlerde icra etmeye kalkınca Müslüman halk rahatsız olmuş ve merkeze şikâyetle bulunmuşlardır (BOA. A.} MKT. DV. 35-15).

ve yakınlaşmalarında görmüştü. Tedbir olarak ise ...*müstelzem olmasına nazaran bunların aralık aralık tebdîl-i mevki ve me'mûriyetleri...* gerekli bulunmuştu (BOA. A.) MKT. MHM. 637-2).

Bir diğer örnek ise Lokofçalı Salih ve Âdem isimli şahısların Nefçe adlı köyde bulunan kilisenin kapısını kırarak mevcut eşyaları çalmalarıdır. 29 Mart 1853'de gerçekleşen olayda suçlular yakalanmış ve çalınan eşyalar yerine konulmak üzere Niş metropolitine iletilmiştir. Belgeden Âdem ve Salih'e ağır bir cezanın verildiği, yedi sene pranga cezası ile cezalandırıldıkları anlaşılmaktadır (BOA. A.) MKT. DV. 119-51).

Buna benzer bir diğer olay Dersim Sancağı'nın Çemişgezek nahiyesine bağlı Sekerek köyünde bulunan Ermeni kilisesinde yaşanmıştır. 9 Mayıs 1862 tarihinde kilisede gerçekleşen ve birtakım eşyaların çalındığı bu olayın faili, Dersim Sancağı'na bağlı bir aşiretten olduğu belirtilen Uzunoglu Mehmet'tir. Uzunoglu Mehmet'in sorgulamasında öncelikle suçun hangi vakitte işlendiği üzerine yoğunlaşmış, suçun gündüz ya da gece olup olmadığı netleştirilmeye çalışılmıştır. Zira olayın vuku bulduğu vakit, verilecek cezayı etkileyen bir faktördür (Akgündüz, 2016: 11). Belgeye göre suç gece işlendiği takdirde ceza kanununun 222. maddesine göre fail üç yıl, gündüz olması halinde altı ay ile cezalandırılacaktır. Sorgusunda suçunu itiraf eden Uzunoglu Mehmet bu filli gece işlediğini ifade etmiş ve bu doğrultuda üç sene hapsine karar verilmiştir (BOA. MVL. 642-38)¹⁰.

Kilise içindeki kutsal malzemelerin çalındığı bir başka olay Bozok'un Kızılkoca kazasına bağlı Meğaroğlu köyünde 22 Eylül 1862 tarihinde yaşanmıştır. Bu defa suçlunun yakalandıktan sonra Kızılkoca kaza müdüriyetinde verdiği ifadesi de görülebilmektedir. Şöyle ki yukarıda belirtilen tarihte Osman adlı bir şahıs Hristiyanlarla meskûn Meğaroğlu köyüne gidip Ermenilere ait bir kiliseye geceleyin girerek, bir cilt İncil kitabı, bir harvani (*sözlük*), bir şamdan ve iki ruhban feracesi almıştır. Aynı gece hırsızlığını Karabet adlı bir şahsın evine girerek devam ettirmiştir. Bu şahsın evinden de sekiz peşkir, bir dizlik, üç-dört yazma, dört duhan kesesi, dört akçe kesesi, iki çift çorap, bir mintan (*gömlük*), bir ayakkabı, bir kantar, yelek, bir çuval, bir beşlik altın, beyaz akçe vs. çalmıştır.

Fail Osman'ın -kendi ifadesine göre- yakalanma süreci şöyle gelişmişti: Hırsızlığı gerçekleştirdiğinin ertesi günü kaçak haldeyken yolda uyuya kalmış ve köylüler tarafından yakalanarak Kızılkoca kaza müdürüne getirilmişti. İlk etapta çalınan eşyalar sahiplerine iade edilmişti. Suçu silahsız, yalnız başına ve isteyerek yaptığı anlaşılan Osman'a kanununun 222. maddesine üç sene hapis cezası verilmişti. Suçu belirleyen faktörler arasında belgede geçen: ...*böyle leylem âdem oturur mahalde veya mabette hırsızlık eden şahsın üç sene müddetle hapis olunması ...* (BOA. MVL. 639-89) ifadesinden vaktin gece olmasının etkili olduğu görülmektedir.

1.3. Havralarda Hırsızlık

En klasik tanımlamayla havra, Yahudi cemaatinin kutsal mekânıdır. Bu mekâna yönelik arşivde yapılan suç taramasında bulunan ve örnek olarak değerlendirilen belgelerden bir tanesi 1 Şubat 1864 tarihlidir. Anlaşıldığına göre olay Ankara'da bir havrada vuku bulmuştur ve fail Yahudi Kemal adlı bir şahıstır. Mezkûr Yahudi Kemal hırsızlığı gerçekleştirdikten sonra İzmir'e kaçmış; ancak burada zabıta tarafından yakalanmıştır. Çalınan eşyalar Yahudi Kemal'in sakladığı yerden alınmış ve iade edilmek üzere haham başıyla irtibata geçilmiştir.

Yahudi Kemal, sorguya alındığında suçu yalnız işlemediğini, ortakları olduğunu ifade etmiş ve Ankara sakinlerinden iki şahsın ismini vermiştir. Bunlardan biri Manyaloğlu Andon ve bir diğeri ise bu şahsın kayını Dimitri'dir. Bu iki kişinin de suçta dâhli olduğu anlaşılmıştır. Yazışmalardan görüldüğü kadarıyla İzmir'de yakalanan Yahudi Kemal -sıkı bir kontrol altında- Ankara'ya gönderilmiştir (BOA. MVL. 659-39). Kovuşturmanın kapsamlı bir şekilde yapıldığı, bu bağlamda evvela zanlı olarak görülen kuyumcu Andon'un, ayrıca havranın hahamı Salamon'un, havranın odabaşısıoğlu kuyumcu Oseb'in, kürkçülük yapan Agop'un bilgisine başvurulduğu görülmektedir.

Soruşturmaya göre Yahudi Kemal Ankara'da bulunan bir havraya girmiş içeride bulunan bazı gümüş parçaları alarak kaçmıştır. Havraya zorlamayla girmemiştir; çünkü belgeden anlaşıldığına göre havranın anahtarı adet olduğu üzere bir pencerenin kenarında tutuluyordu. Dolayısıyla Kemal kolayca anahtarı alıp içeriye girmiş gümüşlerin saklı olduğu odaya geçerek biraz uğraş ile sürgüsünü kırmış, 25 kıyye yani yaklaşık 32 kilo gümüşü almış ve kaçmıştır. İlk uğrak yeri kürkçü Agop'un yanı olmuştur. Daha önceden tanışıklığı olan, kendisini tüccar olarak tanıttığı ve hatta kürk yaptırdığı anlaşılan Agop'a, Mısır'dan temin ettiği elindeki gümüş malları satabileceği kuyumcu önermesini istemiştir. Önerilen kişi kuyumcu Andon'dur. Nitekim hırsız Kemal onun dükkânına götürülmüştür. Dükkânını güvenli görmeyen Andon, onları kendi evinde kabul etmiş, olaya bu şekilde

¹⁰...*Uzunoglu Mehmed'in buna cesâreti leylem olmadığı halde târîh-i habsinden itibaren altı mâh ve leylem olduğu takdirde kanûn-ı cezânın iki yüz yirmi ikinci maddesi hükmünce tevfiқан üç sene müddetle hapsi husûsu...* (BOA. MVL. 642-38)

dâhil olmuştur.

Belgelerde detaylı bir şekilde anlatılan bu olay neticesinde Yahudi Kemal, 1858 tarihli ceza kanununun 222. maddesi hükmünce: *ma'bedden eşyâ sirkat idenlerin üç sene müddetle haps olunması gereği* üç yıl hapisle cezalandırılmıştır. Andon'a ise gümüşlerin büyük bir kısmını sattığından bedelinin ödetilmesi ve beş ay kadar ceza verilmesi ön görülmüş, Dimitri ise olaya dahil açıklığa kavuşturulamadığından ceza almamıştır (BOA. MVL. 699-23).

Havra konulu çalışmanın diğer bir örneğini Trablusgarp'a bağlı Hums sancağında Mısırata'ya bağlı Bedir köyünde bulunan havrada gerçekleştirilen hırsızlık oluşturmaktadır. Bu olayı enteresan kılan meselenin uluslararası bir boyuta taşınmasıdır. Şöyle ki Şubat 1897'de gerçekleşen olayda havraya kim olduğu belirtilmeyen şahıslarca girilerek bir miktar nakit ve eşya çalınmıştır. Faillerin bir kısmı tutuklanırken şüpheli görülen bazı kişiler ise yakalanamamış, takibi emredilmiştir. Durum böyle iken ecnebi Yahudilerden bazı kişiler işi büyüterek Londra'ya müracaatla işin aydınlatılmasını istemişlerdir. Trablusgarp vilayetinden Dâhiliye Nezareti'ne gönderilen telgrafnameden adı bir suç olayının fazlasıyla abartılarak, uluslararası bir meseleye dönüştürülmesinin Osmanlı yönetimini ziyadesiyle rahatsız ettiği görülebilmektedir. Nitekim havrada hırsızlık olayı gerçekleşir gerçekleşmez aldığı emir doğrultusunda kaymakam olay mahalline gitmiş, suçluların bir kısmı yakalanarak adliyeye teslim edilmiştir. Olaya ilişkin belgede geçen:

...vukû'at bundan 'ibâret iken Trablusgarp sükkanlarından ve teba'â-ı ecnebiden bazı Yahudiler işi 'izâmı ile Londra'ya mürâca'at ve İngiltere başvekilinden de sûal-i keyfiyet olunmasıyla bura ceneral konsolosunun vilayetten istîzâhı üzerine hakikat hâli beyan olunmuş ve anın tarafında o yolda cevab itâsı tabii bulunmuş ise de bu gibi adi vukuâtın mübalağalı surette Bab-ı Ali'ye aksettirilmesi...

ifadesi için Londra'ya aksettirilmesinin Osmanlı tarafında yarattığı tedirginliği ortaya koymaktadır (BOA.HR.TH.189-85). Hatta olay İngiltere'nin dışında İtalya'ya kadar telgrafla bildirilmiş ve onlarda işe dâhil edilmiştir. Basit bir hırsızlık vakasının uluslararası bir hüviyete sokulmaya çalışılması İngiltere'nin Osmanlı yönetimindeki Yahudilere takındığı hamilik tavrıyla açıklanabilir.

Sonuç

Çalışmada Osmanlıdaki ibadethanelerden camilere, kiliselere ve havralara yönelik gerçekleştirilen hırsızlık olayları ele alındı. Dikkat çeken, bu suçun Tanrı'nın evi sayılan ve dokunulmaz kabul edilen kutsal mekânlarda yaşanmasıydı. Kuran-ı Kerim'de, İncil'de ve Tevrat'ta hırsızlığı yasaklayan hükümlerin mahiyeti göz önünde bulundurulduğunda ibadethanelerde gerçekleştirilen hırsızlığın daha ağır cezai yaptırım gerektirdiği fikri akla gelmekteydi. Fakat Osmanlı Devleti'nde kamuya ait alanlarda gerçekleşen hırsızlıklarda hırsızında temelde bu mal üzerinde hakkı bulunduğu varsayılır ve bu da cezayı hafifletici bir faktör olarak görülürdü. Araştırma kapsamında Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi'nden elde edilen örnek olaylar üzerinde yapılan araştırmada, bu anlayışın çoğunlukla uygulandığı görülmüştür. Ancak Laleli'de III. Mustafa camisinde gerçekleşen hırsızlık suçunda olduğu gibi idamla sonuçlanan olaylarda yaşanmıştır. Nitekim bu olayda gümüş avize çalan bir şahıs önce kürek ile cezalandırılmış; fakat sonradan bu ceza padişahın emriyle idama dönüştürülmüştür.

Bununla beraber hırsızlık esnasında bekçinin varlığı ya da yokluğu, vaktin gece veya gündüz olması, hırsızların sayısı, içlerinden en az birisinin silahlı olması, evin herhangi bir yerine duvarı yıkarak, merdivenle veya kapıyı bir âletle açarak girmeleri, kötü muamelede bulunmaları ve silah göstermeleri cezayı etkileyen diğer faktörlerdi. Bu hâllerde yapılan hırsızlık, en ağır hırsızlık suçu sayılmakta ve cezası müebbet kürek olarak belirlenmekteydi. Bu şartlarda olmayan hırsızlıklara ise ağırlığına göre muvakkat kürek, çeşitli hapis ve para cezaları öngörülmekteydi.

İbadethanelerden çalınan eşyaların neler olduğu noktasından bakıldığında ise camilerden -günümüzden pek farklı olmayacak türde- ayakkabı, seccade, Mushaf ve belki sıra dışı sayılacak şekilde kurşun, lihye-i saadet çekmecesinin, kiliselerden bu mekâna ve Hristiyanlığa özgü İncil, şamdan, ruhban feracesi gibi eşyaların çalındığı görülmüştür. Havralardan ise -incelenen örnek belgelere göre- gümüş ve nakit paranın alındığı tespit edilmiştir.

Şüphesiz bu örnekleri arttırmak, genişletmek ve dönemin dini, sosyo-ekonomik hayatına dair çıkarımlar yapmak mümkündür. Bu meyanda çalışmanın sonraki araştırmalara fikir vereceği ve katkı sunacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

- BOA. Sadaret Mektubî Kalemi Deâvî Evrakı. (A.) MKT.DV). 35-15,119-51.
 BOA. Sadaret Mektubî Kalemi Mühimme Evrakı. (A.) MKT. MHM). 637-2.
 BOA. Meclis-i Vala. (MVL). 639-89, 642-38, 659-39, 699-23, 735-31, 841-91, 867-5,1039-17.
 BOA. Meclis-i Vala. (DH.H). 21-79.
 BOA, Hatt-ı Hümayun. (Hat). 267-15527.
 BOA. Hariciye Nezareti (Tahrirat). (HR. TH). 189-85.
 BOA. İrade Dahili. (İ.DH). 1170-91481
 BOA. Şûra-yı Devlet Evrakı. (ŞD). 1335-29.
 BOA. Zabtiye. (Z.B). 26-50,66-82,336-20,336-119,336-126.

İnceleme ve Araştırma Eserler

- Akgündüz, S. N.(2016). "Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Hukukunun Kaynakları", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4 (8), 1-16.
- Bardakoğlu, A. (1998). "Hırsızlık", *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 17, 384-396.
- Bozkurt, N. (2009). "Sakal-ı Şerif", *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 36, 2-3.
- Çobanoğlu, A. V. (2003). "Lâleli Külliyesi", *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 27, 86-89.
- Devellioğlu, F. (2011). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydan Yayınevi.
- Erdoğan. A. (2019). "Suç ve Ceza: Osmanlı Toplumunda Bireysel Suçlar ve Cezalar (1559-1609)", [Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Sivas.
- Gökçen, A. (1989). Osmanlı Ceza Hukuku ve Tanzimat Dönemi Ceza Kanunları.
- Konan, B. (2015). "Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme", *AÜHFD*, 64/1, s. 171-193.
- Menekşe, Ö. (1998). "XVII. ve XVIII. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Hırsızlık Suçu ve Cezası", [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü]. İstanbul.
- Tızlak, F. (1997). "XX. Yüzyılın Ortalarında Osmanlı Maden Yatakları", *Belleten* (229), 703-718.
- Taşkın, F. (2020). "Filistin'deki Britanya Gölgesi (1838-1918): Yahudi Devletine Giden Süreçte İngiliz Politikası", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi* (11), 74-88.
- Uludağ, S. (1994). "Tasavvuf", *İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 9. 300.
- Üçok, C. (1947). "Osmanlı Kanunnamelerinde İslâm Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.4, S.1, 126-146.

Ekler

Ek1: [Büberci Ali'nin dört sene küreğe konulması (BOA. MVL. 735-31)]

۵۰
مخطوطه
۵۴

اعماله
اعماله

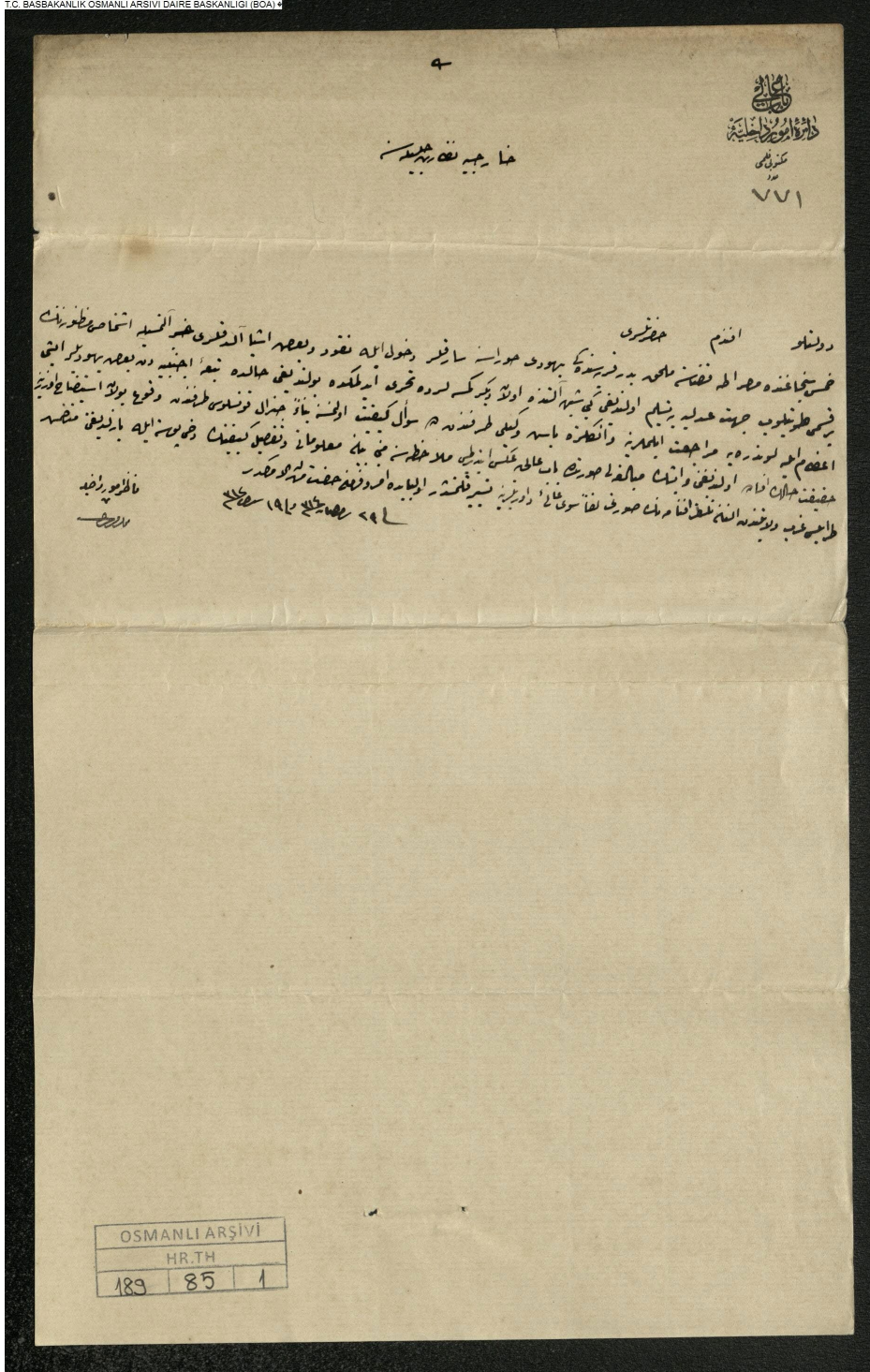
فردی دایمی در حضورت برضه فریده و دایمی که او را مساجد و تاریخش محبس دایم حواله بوردیله رده دایمی که او را
 مطالع اولانده خیر بایله مستخدمه جویسوغی مجلسین مصطلعی واستفاذنه مالده رده سینه اولانغی ادره جویسوغی
 طایفه خواجه خلیفه ایچ کلکری قرینه اهلیسینه بوردیله علانامه شخصی نیه ادضالاسطر اوغلایله ولی محمد
 ومولود انزلی ومحمود اوغلای دیگر مولود نام کسزیک معلوم الهقدار حیدر اتی نزاراً رده قضاء مذکورده تابع
 جبارای قرینه دهمتیقلان دروننده دردیوز خورسه فیمنو بسله عدله کلعدنی دجملک قرینه قریشای
 اوغلای محوری رضی خانی دروننده معلوم الهقدار افرو و تقیچیم اسباب برلناه ضعیفی لجهت بخیره دردیوز
 استرغه اخذ در وقت المدیکی عدله استفاذه اقرار بده تحقه ایسه و بونلک رفیقوی دینله احمد بکر
 نام کسزیده احمد بکر بلایله اولسله صلیوب بولوب بکر رضی اجل موعود بده وفات المدیکی اعلیله اولدیفنه
 وقانونه جرانلک ایگوزیک بعضی مادیسینه قباله و دیوز ایله محدود اولوز مملکله دیوزسین در رلی
 دیاننده بابه ایله اسرینه دیانسته موضعه ایله قیوسی اوره هنر لوله ایییز موقش کورکه قونیلور دوی
 محوره برلنیغنه بنا و حیواناسه ایچین بیه شرت حد ایغیرنه
 و تاریخ صیحه اولدیه بی ایگوزیک سکا نه ایچین شعبانلک یکدی سنلی کوننده اعتباراً ادره طوقوجی ماده
 قانونه صیحه بالسنبر درت سنه سنله کورکه قونمش
 و تاریخ صیحه اولدیه ایچین سنله سنه سنله کورکه قونمش
 و تاریخ صیحه اولدیه ایچین سنله سنه سنله کورکه قونمش

۵۴

OSMANLI ARŞIVI
MVL
745 31

MVL.00745.00031.001

Ek2: Mısırta kazasına bağlı Bedir karyesindeki Yahudilerin Londra'ya müracaatı (BOA.HR.TH.189-85)

HR.TH.00189.00085.001

Yazar Katkıları: Fikir-60/40; Tasarım-60/40; Denetleme-60/40; Kaynaklar-60/40; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi 60/40; Analiz ve/ veya Yorum-40/60; Literatür Taraması- 60/40; Yazıyı Yazan-40/60; Eleştirel İnceleme-60/40

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Kurul Belgesi: -

Author Contributions: Concept - 60/40; Design- 60/40; Supervision- 60/40; Resources- 60/40; Data Collection and/or Processing- 60/40; Analysis and/or Interpretation- 60/40; Literature Search- 60/40; Writing Manuscript- 40/60; Critical Review- 60/40

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

Ethics Committee Approval:-